

Dendrochronologie technických památek na Moravě

Jiří Janál

Dendrochronologie¹ v posledních letech přinesla četné zajímavé výsledky, které upřesnily dataci některých archeologických situací či stojících historických objektů. Přehled datovaných objektů lze nalézt v seznamech jednotlivých dendrochronologických laboratoří, jež jsou publikovány od roku 1998 na stránkách časopisu Zprávy památkové péče. Seznam všech datovaných konstrukcí lze nalézt též na internetových stránkách www.dendrochronologie.cz². Přehled datovaných historických krovů je umístěn na internetových stránkách www.roofs.cz. Předložený příspěvek prezentuje možnost datování některých technických památek na příkladech z Moravy.

Velká část prezentovaných technických památek byla datována Jitkou Vrbovou–Dvorskou v Dendrochronologické laboratoři Archeologického ústavu Akademie věd Brno, pracoviště Mikulčice.³ Na měřeních se podílel Jaroslava Škojec. K jednotlivým předaným vzorkům existují formuláře se základními informacemi, které jsou uloženy v archivu laboratoře. Bližší informace o stavu památky při odebírání vzorku jsou snad uloženy v archivech jednotlivých zadavatelů.

Ze sušárny ovoce v Hostěnině (okr. Uherské Hradiště) byly odebrány na dendrochronologickou analýzu vzorky z bukových trámů. Podle údajů poskytnutých Radimem Machů byla sušárna zakreslena na mapě stabilního katastru z roku 1828. Podařilo se datovat tři vzorky, které poskytly data 1783?, po roce 1792 a po roce 1795 (*Dvorská 1999a, Dvorská 2000, LIII, LIV*).

Otto Cichocki dendrochronologicky datoval vinařské lisy, které jsou soustředěny do Regionálního muzea Mikulov. Zkoumané lisy byly datovány nápisy k rokům 1639, 1751, 1798, 1830 a 1883. Většina získaných dendrochronologických údajů odpovídala uvedené dataci (*Cichocki 1999, 27–29*). V DL Mikulčice byly měřeny vývrty z vinných lisů ze Bzence (p. Matěj), Čejkovic a Mikulčic (Těšické budky, p. Z. Hřebačka). Vinný lis umístěný v průjezdu čejkovické tvrže nese vyrytý letopočet 1790. Zbývající dva nenesly žádné vročení. Výsledky dendrochronologické analýzy nejsou dostupné.

V roce 1971 provedl Josef Unger na základě upozornění Rostislava Vermouzka a Václava Effengergra výzkum masivního dřevěného koryta, které vyčnívalo z břehu Jihlavy v Bedřichově lese u Přibic v hloubce 3 m pod současným povrchem. Dřevěné koryto o světlosti 0,5 x 0,4 m bylo překryto deskou a podloženo 2 pražci. Zachovalá délka činila 15,6 m. Předběžnou zprávu publikoval autor výzkumu. Domníval se, že dřevěné koryto souvisí z rybníkem Fridrich, který byl zbudovaný ve druhé polovině 16. století a existoval přibližně jednou století (*Unger 1972*). Dendrochronologické datování přineslo data po roce 1374 a 1412 (*Dvorská 1998; Dvorská–Poláček 1999, VII*). V poloze Hodonín – „Doubrava“ nešel při kopání odtokové rýhy z rybníka p. Dujsík dvě dřevěná potrubí, která byla překryta deskami. Toto zařízení nebylo datováno (*Dvorská – Poláček 1999, VII*). Jiné dřevěné koryto našel v hloubce 2,5–3,0 m Oldřich Gregor v poloze Lužice – „Písečný“. Žlab o šířce přibližně 40 cm byl podložen dubovými kládami a obalen vrstvou jílu. Ani tento žlab nebyl datovaný (*Dvorská 2000, LIV*).

Při výstavbě „Konventního rybníku“ v Modré nalezl Miroslav Kovařík čep stavidla(?) a kůly zaražené do dna rybníka. Tyto dřevěné části se zatím nepodařilo datovat (*Dvorská 2002, 6*).

Petr Obšusta předal na dendrochronologickou analýzu vzorky z rozebrané konstrukce vakového čerpadla, který se nacházel v Třebíči – „Podklášteří“ (*Dvorská 2000, LIV*). Jez měl být postaven ve 20.–30. letech 20. století. Výsledky dendrochronologického datování nebyly zjištěny.

Při zjišťovací sondáži olomouckého muzea na „Dómském návrší“ v Olomouci v letech 1972–1974 byly nalezeny zbytky mostní konstrukce (*Dvorská 2000, LIII*). Dendrochronologická analýza poskytla data po roce 1212 a 1230 (*Dvorská 1999b*).

¹ Základní principy dendrochronologie jsou popsány např. v práci J. Dvorské a L. Poláčka (2000).

² Zde mimo jiné nalezne zájemce informace o způsobu odběru vzorků, kontakty na dendrochronologické laboratoře ČR a další údaje.

³ Dendrochronologická laboratoř AÚ AV ČR Brno, pracoviště Mikulčice byla zřízena v rámci grantu GA ČR 404/96/K089 „Sídelní aglomerace velkomoravských mocenských center v proměnách údolní nivy“ (nositel PhDr. Lumír Poláček, CSc.) v roce 1996. Vedoucí laboratoře od jejího vzniku do konce roku 2001 byla Mgr. Jitka Vrbová–Dvorská (*Dvorská – Poláček 1998, s. XXXIII–XXXIV*).

Monoxyly, plavidla z jednoho kusu dřeva, nepatří mezi časté nálezy. Ve starší literatuře bývají řazeny do raného středověku (Hrubý 1950). Koncem 90. let 20. století byl nalezen na Moravě jeden celý monoxyl a jedno jeho torzo. V červnu roku 1999 nalezl v mohelnické štěrkovně Jaroslav Peška monoxyl o délce 10,5 m. Podle radiokarbonového datování by měl monoxyl být přibližně z mladší doby bronzové (Peška 1999a; 1999b; 2000). Podle dostupných údajů se nepodařilo monoxyl dendrochronologicky datovat (*Dvorská 2000, LIV, LV*). V roce 1999 bylo nalezeno pracovníky mikulčického pracoviště AÚ AV ČR u Hodonína torzo monoxylu, které bylo dendrochronologicky datováno na začátek 13. století (*Dvorská 2000, LIV*).

Tento příspěvek představil některé technické památky, které byly dendrochronologicky datovány nebo byly z nich pro tuto analýzu odebrány vzorky. Přehled by jistě mohl být delší a dalo by se pokračovat příklady datovaných studní, úprav koryt potoků nebo stok v intravilánech měst atd. Dendrochronologie se snad již stala běžnou datovací metodou zejména v archeologii středověku. Do budoucna si můžeme jen přát soustavné využití této metody, přesnou terénní dokumentaci a pohotovou publikaci zjištěných výsledků.

Literatura

- CICHOCKI, O. 1999: Dendrochronologische Untersuchungen an Weinpressen im Regionalmuseum Mikulov, CZ, und andere Forschungsschwerpunkte des Dendrolabors IDEA, Wien. In: Poláček, L. – Dvorská, J. (Hrsg.), Probleme der mitteleuropäischen Dendrochronologie und naturwissenschaftliche Beiträge zur Talau der March, Internationale Tagungen in Mikulčice, Band V, AÚ AV ČR Brno, s. 27–37.
- DVORSKÁ, J. 1998: Příbice – Bedřichův les (vodovod). Závěrečná zpráva. rkp.
- DVORSKÁ, J. 1999a: Hoštěním – sušárna ovoce. Závěrečná zpráva. rkp.
- DVORSKÁ, J. 1999b: Olomouc. Závěrečná zpráva. rkp.
- DVORSKÁ, J. 2000: Dendrochronologické pracoviště v Mikulčicích v letech 1998 a 1999, Zprávy památkové péče, příloha časopisu Zprávy památkové péče, roč. 60, č. 5, s. LIII–LV.
- DVORSKÁ, J. 2002: Dendrochronologická pracoviště při Archeologickém ústavu AV ČR v Brně a MZLU v Brně v roce 2000, Zprávy památkové péče, příloha časopisu Zprávy památkové péče, roč. 62, č. 5, s. 5–6.
- DVORSKÁ, J. – POLÁČEK, L. 1998: Nové dendrochronologické pracoviště v Mikulčicích, Zprávy památkové péče, příloha časopisu Zprávy památkové péče, roč. LVIII, č. 4, s. XXXIII–XXXIV.
- DVORSKÁ, J. – POLÁČEK, L. 1999: Dendrochronologické pracoviště v Mikulčicích v roce 1997, Zprávy památkové péče, příloha časopisu Zprávy památkové péče, roč. 59, s. VII–VIII.
- DVORSKÁ, J. – POLÁČEK, L. 2000: Základní principy a problémy dendrochronologie, *Archeologia historica* 25/2000 (Muzejní a vlastivědná společnost v Brně – Památkový ústav Bratislava, středisko Bánská Bystrica), 435–441.
- HRUBÝ, V. 1950: Staroslovanské čluny na našem území. *Z dávných věků*, Brno, II–1949, č. 2, s. 119–136.
- PEŠKA, J. 1999a: Unikátní archeologický objev u Mohelnice, Střeni Morava. *Kulturně historická revue* 9/1999, s. 4–8.
- PEŠKA, J. 1999b: Unikátní nález monoxylu u Mohelnice, *Zprávy Vlastivědného muzea v Olomouci, společenské vědy*, č. 278, s. 74–78.
- PEŠKA, J. 2000: Mohelnice (okr. Šumperk). „U Moravy“ (zatopená štěrkovna). Doba bronzová? Monoxyl. Záchranná akce. Přehled výzkumů, Brno, 41 (1999), s. 124–126.
- UNGER, J. 1972: Výzkum vodního zařízení u Příbic (okr. Břeclav), Přehled výzkumů 1971, *Archeologický ústav ČSAV v Brně*, s. 127, 256.

Internetové stránky

www.dendrochronologie.cz

www.roofs.cz